

۲- یکی از مصادیق تازگی در برنامه‌ی فارسی عمومی توجه به افق‌های فراموش شده چون ادب معاصر است.

ادب معاصر بی‌تردید انکارناشدنی است و پا گذاشتن بر آن ناممکن. بخش عظیمی از پیکره‌ی ادبی ایران و بی‌تردید متعهدترین و شورانگیزترین آن در یکصدساله‌ی اخیر شکل گرفته است. زبان صیقل خورده و فکر به کمال رسیده و سخن، سخن روز است و از سر نیاز، نیازهای امروز بشر امروز. از طرفی اصل مهم در آموزش هر زبان حرکت از امروز به دیروز است، مگر آن که بخواهیم سیر تاریخی زبان آموزش دهیم که در آموزش‌های عمومی چنین قصدی در کار نیست. هدف توانا ساختن دانشجو در کاربرد زبان معیار است. این هدف جز با ارائه‌ی متون پاکیزه و سخته و سالم و ساده میسر نمی‌گردد. اگر قرار است محتوای متناسب و مناسب برای دانشجو تهیه شود، یک شیوه‌ی متناسب‌سازی متون توجه به علایق دانشجو است. دانشجوی امروز علاقه‌ی فراوانی به شعر و ادب و هنر امروزی خود دارد و این طبیعی است، زیرا که او فرزند زمان خود است.

۳- آموزش زبان شامل آموزش ساختارهای زبانی در قالب دستور باید بتواند بینشی را در فراگیرنده برانگیزد. پویایی و پرهیز از تجویز و دید اعتیادی موروثی اصل مهم آموزش زبان است. دستورهای سنتی علی‌رغم فواید آن، امروزه نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای امروز زبان فارسی باشد. بهره‌گیری از دستاوردهای علم زبان‌شناسی در حوزه‌ی آموزش دستور زبان برخورد توصیفی با زبان و نه تجویزی، پرهیز از معناگرایی در تحلیل‌های دستوری همواره باید مدنظر برنامه‌ریزان و مؤلفان باشد. با توجه به تغییر دستورهای دوره‌ی دبیرستان و تدوین دستورهای توصیفی و نو ایجاد می‌کند که دستورهای منطبق و مطابق با آن

عرضه گردد. امروزه این عدم همخوانی میان آموزه‌های دستوری دبیرستانی و دانشگاهی دیده می‌شود که از عیوب و ضعف‌های برنامه‌ی دانشگاهی است.

۷- اصل انتخاب

یکی از ویژگی‌های لازم کتاب فارسی عمومی رعایت اصل انتخاب است. انتخاب کتاب آموزشی، نمونه‌های آموزشی و استاد مصداق‌های این اصل می‌تواند باشد.
راه‌کارها:

۱- دانشجو و استاد بتوانند از میان متون پیشنهادی، بخشی را به اندازه‌ی تدریس در یک ترم انتخاب کنند. فرضاً برای یک فصل کتاب، مثلاً ادبیات غنایی ۴ برابر ظرفیت مورد تدریس، متن پیشنهاد شود. بخش انتخابی از سوی استاد و دانشجو اصلی و بقیه جنبه‌ی کمکی و فرعی داشته باشد.

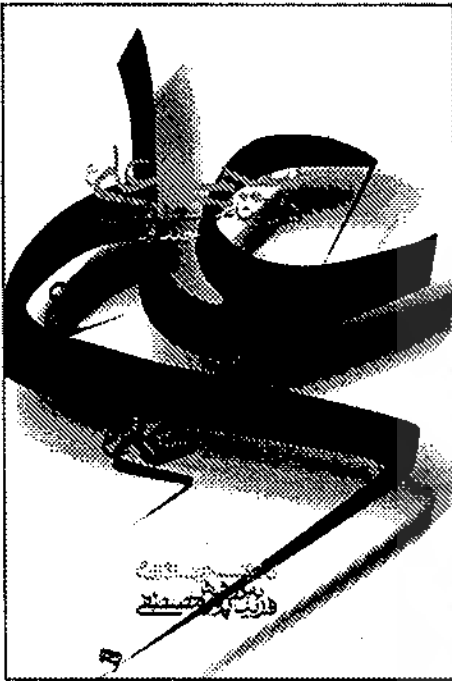
۲- دانشجو و استاد بتوانند یک کتاب از میان چندین کتاب آموزشی را که طبق برنامه نوشته شده باشد انتخاب کنند.

۳- انتخاب استاد نیز در این درس اساسی و پایه، بر عهده‌ی دانشجو باشد.

۴- مهم‌ترین نکته در تدوین کتاب فارسی عمومی که مقبول همگان باشد، دقت نظر در انتخاب متون آموزشی است. معلوم بودن ملاک انتخاب نیز شرط اساسی است. ملاک‌هایی چون پرهیز از یک‌سونگری، ذوق، توجه به مخاطبان، جامعیت و فراگیر بودن، پرهیز از خودسانسوری، سختگی و پختگی متون انتخابی، داشتن پیام‌های قوی و متعهد و امروزی، دارا بودن ارزش‌های ادبی بالا و ده‌ها ملاک دیگر همواره باید مدنظر مؤلفان این دست کتاب‌های آموزشی پرمخاطب باشد.

از هر زبان که شنوی نا مکرر است

در یک نگاه

سیمای علی در آینه شعر فارسی - جلد اول

رضا ثابتی

به کوشش و با مقدمه فرید پور مصطفی

سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی

چاپ اول، ۱۳۷۹

کتاب ماه آیینیات و فلسفه / مهر ۱۳۷۹

کتاب سیمای علی (ع) در آینه شعر فارسی، همزمان با سال امام علی (ع) انتشار یافته و شامل مجموعه اشعاری از شاعران مختلف در مدح و ستایش مولای متقیان می‌باشد. این کتاب پیش از این با نام «تذکره علوی» در سال ۱۳۶۴ منتشر شده بوده و حالا به مناسبت سال امیرالمؤمنین (ع) به همت کوششگر تجدید چاپ شده است. کتاب شامل ۱۵۰ شعر از شاعران مختلف است که کوتاه‌ترین آنها تک‌بیتی و بلندترین آنها همچون اشعار صفی‌علیشاه، فواد و ظهیرالسلام‌زاده دزقولی بیش از هفتاد بیت را شامل می‌شوند. گرچه مؤلف در مقدمه کتاب گفته که اشعار «عموماً متعلق به شاعرانی است که از عهد صفویه به بعد در ایران ظهور کرده‌اند» اما از اشعار متقدم همچون

ادامه بر صفحه ۵۷

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرتال جامع علوم انسانی

می‌گیرد که بی‌اختیار او را در مورد آزادی امیر به شک می‌اندازد و او را اسیرتر از آن هفده‌سالگی می‌بیند که در زندان سپری کرده است.

این داستان، داستانی است که در پرداخت شخصیت‌ها، ایجاد فضای مؤثر و تصویرپردازی‌های سینمایی موفق است.

«هزار و یک‌شب» طنزآلودترین داستان مجموعه است و نشان از این دارد که علی‌رغم تمام جدیتش، مندنی‌پور اگر بخواید، می‌تواند طنز را هم وارد نوشته‌هایش بکند که این مسلماً طراوت بیشتری به آنها می‌بخشد.

«هزار و یک‌شب» حکایت هزار و یک‌شب یا هزار و یک سال از تاریخ ملتی است که توسط گوینده‌های مزدور که خیال می‌کند همه چیز تنها در کلمات خلاصه می‌شود، هر شب در اخبار ساعت هشت خوانده می‌شود. گوینده‌های که زبان بلند دستگاه حاکمه است. زمان تقویمی داستان، آخرین ماه‌های قبل از بهمن پنجاه و هفت است.

شهریار مندنی‌پور، اصولاً نویسنده‌ای تصویرپرداز است و احتمالاً اولین جرعه داستان‌های او یک تصویر است. می‌توان تصور کرد که طرح اولیه داستان «شرق بنفشه» به صورت یک دختر و پسر جوان است که دارند از کتابخانه حافظیه کتاب امانت می‌گیرند یا در «شام سرو و آتش» به شکل مقبره قدیمی شاعری مرده و در «سالومه» چهره زنی غربی. اما مضمون داستان‌های «کهن دژ» و «هزار و یک‌شب» بیشتر از تصویرپردازی آنها جلب توجه می‌کند. گاهی نویسنده شیفته تصاویرش می‌شود، در آنها غرق می‌شود و آنها را چنان انتزاعی رنگ‌آمیزی می‌کند که باعث کسالت خواننده می‌شود. مانند تصویرهایی که از خلال تک‌گویی‌های

راوی داستان «ناریانو» ارائه می‌شود.

داستان‌های مندنی‌پور از ساختی پیچیده و تودرتو برخوردارند و گاهی مانند حل یک معما دشوار می‌شوند. او از مصیبت‌ها، از ماجراها و حوادث بزرگ می‌گوید و کاری به جزئیات زندگی روزمره ندارد. آدم‌های او آنهایی نیستند که در دنیای روزمره می‌بینیم و اصلاً داستان‌هایش برشی از زندگی عادی نیستند. برای او اهداف آدم‌هایش مهم‌تر از چیستی آنها یا روابطشان است. سؤال او این است: «تو چه می‌خواهی؟» نه اینکه «چه هستی؟» اما مانند بسیاری از نویسندگان مرد ایرانی دیگر، نقطه ضعفش در خلق زن به عنوان موجودی پیچیده و واقعی است. شخصیت‌های زن داستان‌های او، همچون مجسمه‌های مرمری یونانی، تنها مجازند که زیبا باشند. زیبایی و دور از دسترسی، تنها ویژگی قابل ستایش آنان است. آنها نه می‌توانند زشت باشند، نه پیش پا افتاده و نه حتی گاهی مثل یک زن خانه‌دار معمولی. اوج این بی‌توجهی در داستان «شام سرو و آتش» به خوبی نمایان است. زنان دو داستان «نارنج‌های شیرین شیراز» در مجموعه «مومیا و عسل» و «سالومه» در مجموعه حاضر، زانی باورکردنی‌تر و قابل قبول‌ترند.

اما مندنی‌پور در ساختن دنیای ویژه خودش موفق شده است. او به مرور توانسته است خوانندگان خاص خودش را پیدا کند و آنها را جذب فضاهای وهم‌آور قصه‌هایش سازد؛ او توانسته است، غبار روزمره‌ای را که بر زندگی‌های پرده‌پرده ما نشسته است، بزداید. حالا او در راه باریک و پرخطری قدم نهاده؛ یا به سلامت از این راه می‌گذرد و به جلو می‌رود، یا به عقب برمی‌گردد و با پنج مجموعه و یک رمان دو جلدی، راد آمده را درجا می‌زند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرتال جامع علوم انسانی

ازهر زبان که ...

ادامه صفحه ۵۱

سروده‌های سعدی، شاه‌نعمت‌الله ولی، فردوسی، مولوی، عطار، کسایی مروزی، سنایی و حافظ هم در مجموعه به چشم می‌خورد. در کل مؤلف از تعریف خاصی برای گردآوری این مجموعه پیروی نکرده و این گردآوری بیشتر ذوقی بوده است. برای همین از شاعران طراز اول و نام آشنا گرفته تا شاعران ناشناس و گمنام نمونه‌هایی گزیده شده است. از نظر قالب هم در بین اشعار مجموعه تنوع کاملی دیده می‌شود و از مثنوی و قصیده تا غزل و رباعی و دوبیتی و مسمط و ترجیع و ترکیب می‌توان یافت. اما اگرچه از شاعران متأخر و منسوب به قرن حاضر نیز اشعاری انتخاب شده، اما هیچ یک از شعرها در قالب نو یا نیمایی نیست. ترتیب آرایه اشعار نیز نامشخص است و از اسلوب خاصی پیروی نمی‌کند. نویسنده تقریباً کتاب در چاپ اول و فهرست شاعران منتخب حکایت از تعلق خاطر احتمالی گردآورنده به طریقت اویسیه دارد. کتاب با دو شعر از مؤلف به پایان می‌رسد.

شاید این تصور پیش آید که کتابی که پس از تنها چهل و پنج سال تجدید چاپ می‌شود نیاز به کوششگر ندارد اما کوششگر در مقدمه خود توضیح داده که قصد انتشار مجموعه‌ای چند جلدی شامل اشعار مربوط به مولی‌الموحدين را داشته و وقتی به مجموعه‌ای آماده از مولفی دیگر برخورد به خاطر حفظ حرمت و پاسداشت زحمات او از نقل اشعار این مجموعه در کتاب‌های خود، خودداری کرده و آن کتاب را عیناً تجدید چاپ کرده است، با این همه با توجه به اینکه چنین کتابی منحصر به فرد نیست و مجموعه‌های گردآوری شده با موضوع مدح مولا فراوانند (همچون کتاب مناقب علوی در شعر پارسی که به کوشش احمد احمدی بیرجندی ۱۳۶۶ توسط بنیاد پژوهش‌های اسلامی منتشر شد) و از قدمت و ارزش تاریخی خاصی هم برخوردار نیست، جاداشت کوششگر مداخله بیشتری در اصل کتاب کند و مطابق قواعد کتابشناختی روز به تصحیح و تکمیل متن اصلی بپردازد. فی‌المثل برخی شاعران ناشناخته‌تر را معرفی کند، و یا ترتیب اشعار را برحسب توالی تاریخی و یا براساس حروف الفبایی عنوان شعر یا نام شاعر نظامی ببخشد.

در هر حال کتاب حاضر به دلیل آرایه نمونه‌های متنوعی از جلوه‌های ارادت به امام‌المتقین علی (ع) در طول تاریخ ادبیات پارسی مجموعه‌ای نغز و خواندنی است و می‌تواند منبع قابل توجهی برای علاقه‌مندان به شعر فارسی و شعر مذهبی و همچنین پژوهشگران، مداحان، واعظان و... به شمار آید.